Frank Lenders & Jean-paul Wydoodt (VAD)

Middelengebruik in Vlaanderen

1. Uitgangspunt

Wanneer gepoogd wordt te spreken over de omvang en evolutie van het middelengebruik in Vlaanderen, kunnen verschillende standpunten worden ingenomen.

Een eerste standpunt kan er in bestaan om vanuit een zuiver wetenschappelijke optiek te kijken naar de onderzoeksinspanningen van de laatste jaren. Dit standpunt impliceert dat strikt wetenschappelijke voorwaarden worden gesteld vooraleer tot bepaalde uitspraken te komen. Concreet betekent dit dat als men uitspraken wil doen over de **omvang** van middelengebruik in Vlaanderen, een representatieve steekproef moet getrokken worden uit de totale bevolking als basis voor het onderzoek. Een betrouwbaar en geldig onderzoeks-instrument wordt daarna aangewend om de informatie van de respondent te bekomen. Uiteraard gelden er nog tal van andere voorwaarden om tot wetenschappelijke uitspraken te komen, denken we maar aan de kwaliteit van de gegevensverwerking, e.d.

Spreken over **evolutie en trends** is een logische volgende stap. Dit vereist in de eerste plaats een in de tijd herhaalde bevraging. Hierbij kan o.a. gebruik gemaakt worden van longitudinaal onderzoek of cohort onderzoek.

Dergelijke systematische aanpak zou passen binnen een algemene visie van programmatie en surveillance. De aldus verkregen wetenschappelijke informatie kan dan de basis vormen van een op onderzoek gebaseerd beleid. Dit zouden we willen omschrijven als de ideale situatie.

Een tweede standpunt wordt ingegeven door een meer pragmatische houding. Deze resulteert uit de vaststelling dat een globaal beleidskader ontbreekt waarbinnen onderzoek wordt geprogrammeerd. In het beste geval wordt op basis van gemakkelijk vaststelbare

lacunes onderzoek uitgevoerd. Dit laatste vormt alvast het uitgangspunt voor dit onderzoek (zie infra).

Deze houding vertrekt initieel ook van de supra vermelde eisen maar probeert op basis van de verspreide gegevens die circuleren toch een (globaal) beeld te schetsen. Hiermee worden wellicht de grenzen van het de facto wetenschappelijk verantwoordbare overschreden zonder zich daarom louter aan speculatie over te geven. Door deze houding stelt men zich uiteraard bloot aan allerlei wetenschappelijk terechte kritiek die echter in de huidige omstandigheden enkel kan leiden tot een agnostische houding.
De weg die in dit deel wordt bewandeld is deze van confirmerende gegevens. Wijzen gegevens op verschillende niveaus[1] in dezelfde richting of niet? Indien wel kan een bepaalde veronderstelling met meer kracht worden geponeerd. Indien niet is het niet meer dan een openstaande hypothese.

2. Lacunes in onderzoek

Vertrekkende van het hierboven geschetste kader komt men in Vlaanderen als "drugonderzoeker op zoek naar een onderwerp" al snel tot de geruststellende vaststelling dat nog heel wat te gebeuren staat wil men tot wetenschappelijk verantwoorde uitspraken komen omtrent omvang en evolutie van het middelengebruik.

Bekijken we de vraag naar onderzoek naar de omvang van het middelengebruik van dichterbij dan kunnen daarin gemakkelijkheidshalve twee elementen worden onderscheiden, enerzijds het studie-object (wie wordt onderzocht), anderzijds het onderzoeksinstrument (de gebruikte methode).

---

[1] Concreet betekent dit gegevens uit bevolkingsonderzoek (globaal gebruik), gegevens uit utilisationstudies (vb. registratiegegevens bij de hulpverlening), eventueel officiële statistieken.

a. studie-object

Kijkend naar de onderzoeksinspanningen[2] van het afgelopen decennium stellen we vast dat tot op heden geen onderzoek is uitgevoerd bij de algemene bevolking. Het onderzoek beperkt zich in hoofdzaak tot een goed afgelijnde steekproef van schoolgaande jongeren voor het volledige grondgebied van Vlaanderen[3], tot provincies, gemeenten[4] of zelfs individuele scholen[5]. De verschillen in studie-object zijn hoofdzakelijk verschillen wat

---

[2] Alcohol- en andere drugproblemen in België, overzicht van epidemiologische gegevens, 1980-1990, Intercommunautair rapport gerealiseerd door de ad hoc Commissie Epidemiologie, mei 1991.

Alcohol- en andere drugproblemen in België, overzicht van epidemiologische gegevens, 1991-1992, Intercommunautair rapport: eerste aanvulling gerealiseerd door de V.A.D, C.C.A.D., A.S.L., juni 1993.

Lenders F., Wydoodt J.-P., Alcohol, illegale drugs en medicatie: recente ontwikkelingen in Vlaanderen, Brussel, VAD, 1995.

[3] Maes L., Stevens A, Peeters R., Jongeren en gezondheid: Resultaten van een schoolenquête in Vlaanderen, 1990.

Navarro Vazquez F. J., La consommation des drogues illicites par les jeunes scolariés des communautés française et flamande de Belgique. Implications pour la promotion et l'éducation pour la santé, U.L.B., 1992, 100 pp. + bijlagen.

[4] Stedelijk Overleg Preventie Verslaving, Vragenlijstonderzoek met betrekking tot de vrijetijdsbesteding en het gebruik van genotsmiddelen bij de Lommelse jeugd, maart 1994, 33 pp.

Project preventie kleine kriminaleit, Rapport: enquête bij jongeren van 13 tot 18 jaar over hun vrijetijdsbesteding, Gemeente Beveren, december 1991, 67 pp.

Hoctin Boes B., Vissers H., Drugs: alcohol, illegale drugs en medicatie, algemene informatie, onderzoek, preventie, Mechelen: Stad Mechelen, 1993, 178 pp.

Anno 1995 is tevens in Brugge een soortgelijk onderzoek lopende.

[5] Van de Vyver P., Resultaten van de enquête in een jongenscollege in het Brusselse, GO-nieuws, maart 1995,(18) 55, p. 8-9.

Van de Vyver P., Resultaten van de enquête in een meisjesschool in het Antwerpse, GO-nieuws, maart 1995,(18) 55, p. 9-10.

betreft de eventuele deelname van bepaalde groepen (lager onderwijs, beroepsonderwijs, hoger of universitair onderwijs). Opvallend is dat de meeste onderzoeken bij hun bevraging het Buitengewoon Secundair Onderwijs (Buso) niet opnemen in hun steekproef.

Wat betreft de mannelijke helft van de Vlaamse (Belgische) bevolking waren er in het verleden ook de onderzoeken bij miliciens[6]. Door de afschaffing van de legerdienst is deze mogelijkheid echter ook verdwenen. Deze studie ging o.a. gepaard met urine-onderzoek.

Tot op heden is vrij weinig onderzoek verricht naar specifieke risicogroepen en hun gedrag. Dergelijk onderzoek[7] werd vorig jaar afgerond binnen het kader van een actie-onderzoek naar HIV-preventie bij injecterende druggebruikers.
Hier en daar worden ook pogingen gedaan om onderzoek te verrichten naar de samenhang tussen alcohol-, medicatie- en illegaal druggebruik enerzijds en (weekend)-ongevallen anderzijds.[8]

b. onderzoeksmethode

Niet alleen wat betreft de leeftijdsgroepen is er een grote consensus tussen de verschillende onderzoekers maar ook wat betreft de methode van bevraging en strategie voor steekproefsamenstelling.

---

[6] Wydoodt J.-P., VAD-jaarboek 1992, Overzicht van in 1991-1992 beschikbare cijfergegevens over alcohol en andere drugs, VAD-uitgave nr. 8, p. 48.

[7] Kinable R., Casselman J., Todts S., Van Deun P., Drugsgebruikers en aids: aidsrisicogedrag bij injecterende drugsgebruikers en evaluatie van een preventief project, Brussel, Leuven, Antwerpen: VAD, KULeuven, Free-Clinic, 1994, p. 234.

[8] Cramm M., Beaucourt L., Van Damme P., Verhoeven Ph., Schepens P. Meheus A., Drugs- en alcoholregistratie bij weekend-chauffeurs 's nachts, p. 73-76, In: Drugbeleid 2000, De Ruyver B., De Leenheer A. (red.), Antwerpen, Apeldoorn: Maklu uitgevers, 1994.

-strategie voor steekproefsamenstelling

Binnen de groep van bevolkingsonderzoek staat de schoolenquête op de eerste plaats, waarbij men per leeftijdsgroep (een aantal) studierichtingen selecteert en deze verdeelt over de verschillende scholen, de verschillende netten, e.d. Het onderzoeksinstituut contacteert de directies of eventuele koepels die op die manier hun deelname aan het onderzoek bevestigen. Deze strategie heeft als voordeel dat vrij gemakkelijk grote groepen van jongeren kunnen worden geselecteerd. Ze heeft wellicht als nadeel dat eventuele storende variabelen (vb. spijbelen) die kunnen samenhangen met middelengebruik moeilijk te controleren zijn.
Een uitzondering op deze wijze van steekproefsamenstelling vormt het onderzoek dat door de Dienst Studentenvoorzieningen in Leuven[9] werd uitgevoerd, waarbij de onderzoekssubjecten werden geselecteerd via een postenquête.

-bevragingswijze

De bevraging van de leerlingen, scholieren of studenten gebeurt aan de hand van een geschreven vragenlijst die (al dan niet) klassikaal wordt afgenomen. De respondenten vullen zelf hun antwoorden rechtstreeks op de vragenlijst in (self-report studies).
Dus ook wat de wijze van bevraging betreft is er een vrij grote homogeniteit.

Wat de deelname van scholen aan soortgelijk onderzoek betreft is er een dubbele evolutie vast te stellen: enerzijds doet er zich het probleem voor van de overbevraging van scholen wat hun bereidheid tot deelname doet verminderen; anderzijds stellen we vast dat sommige scholen zelf onderzoek verrichten om de eigen situatie te kunnen inschatten.
Wat dit laatste betreft vormt het garanderen van de anonimiteit ten aanzien van de respondenten een zeer belangrijk aandachtspunt. Tevens stellen we vast dat de bevraging meestal wel goed loopt maar dat de know-how of de middelen voor de verwerking van de gegevens ter plekke ontbreken.

---

[9] Waege H., Bracke M., Degroote A., Hoornaert H., Genees- en genotmiddelen bij de Leuvense studenten in 1993, K.U.Leuven - Studentenvoorzieningen, Rapport Studentenvoorzieningen nr. 6., 1993, 96 pp. + bijlagen.

Desondanks is wat de inhoud van de vragenlijsten betreft de situatie vrij divers: Het onderzoek van Casselman[10] (1981) en De Ruyver[11] in Oost-Vlaanderen (1988) vormde het voorbeeld voor een aantal van de onderzoeken in de andere Vlaamse provincies[12].
Het onderzoek van Maes et al. maakte gebruik van een internationale vragenlijst waarin de module over illegale drugs per lidstaat kon worden aangepast.

Om aan dit probleem verder een oplossing te bieden werden vanaf 1990 binnen het kader van de ad hoc Commissie Epidemiologie[13] initiatieven ontwikkeld om te komen tot een harde kern van vragen die kunnen gehanteerd worden wanneer men soortgelijk bevolkingsonderzoek wil uitvoeren. Sindsdien is die vragenlijst[14], die uit drie modules bestaat, beschikbaar voor alle geïnteresseerden. Er is tevens een Franse en een Duitse versie uitgewerkt voor verspreiding in de andere Gemeenschappen van België. Desondanks stellen we vast dat alhoewel onderzoekers initieel van dezelfde vragenlijst vertrekken ze steevast unieke klemtonen leggen waardoor de oorspronkelijke vergelijkbaarheid toch (minstens gedeeltelijk) verdwijnt.

Naast de methodologische gelijkenissen en verschillen laten ook verschillen in plaats van steekproefneming en verschillen in tijdstip van bevraging niet of heel moeilijk toe om besluiten te trekken omtrent mogelijke trends.

---

[10] Casselman J., Cooreman G., Deraeck G., De Wijs-Koppen O., Provė W., Jongeren en alcohol, Deventer: Van Loghum Slaterus, 1982, 179 pp.

[11] Ghysbrecht P., De Ruyver B., Bracke P., Coolsaet M., Röpcke N., Onderzoek naar drug-, alcohol-, en tabakgebruik bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de provincie Oost-Vlaanderen, 1988-1989, 252 pp.

[12] West-Vlaanderen, Antwerpen, Mechelen, Limburg

[13] De ad hoc Commissie Epidemiologie was een expertencommissie verbonden aan de Intercommunautaire CoördinatieCommissie voor preventie van alcohol- en andere drugproblemen.

[14] ad hoc Commissie Epidemiologie, Promotie van een gemeenschappelijk instrument t.b.v. bevolkingsonderzoek, november 1994.

Bijgevolg is de situatie wat het aangeven van evoluties in middelengebruik betreft helemaal niet rooskleurig. Weinig of geen onderszoeksinstellingen slagen erin om middelen bijeen te schrapen om eenzelfde onderzoek op geregelde tijdstippen te herhalen. Tot op heden is er in het recente verleden geen voorbeeld van een bevolkingsonderzoek dat herhaald werd voor eenzelfde onderzoekspopulatie en op eenzelfde territorium. Het valt nog af te wachten of het internationaal vergelijkbaar onderzoek binnen het kader van de Wereld gezondheidsheidsorganisatie waaraan Vlaanderen en Wallonië in 1994 opnieuw deelnamen deze eminente plaats zal kunnen innemen. Op basis van dit onderzoek zou het wellicht mogelijk zijn om voor de beperkte leeftijdsgroep van 10-18-jarigen voor de eerste maal een vrij betrouwbare evolutie te kunnen schetsen.

Samenvattend kunnen ruwweg volgende lacunes worden vastgesteld. Wat het studie-object betreft ontbreekt onderzoek naar de algemene bevolking, onderzoek naar personen boven de 18 jaar, onderzoek naar specifieke risicogroepen.
Als strategie voor steekproefsamenstelling wordt op twee uitzonderingen na een selectie gemaakt op het niveau van klassen. Het uittesten van andere methoden is tot op heden weinig of niet gebeurd.

Op basis van deze vaststellingen leek het verantwoord om bij het opstarten van een nieuw bevolkingsonderzoek zich in de eerste plaats af te wenden van de traditionele bevraging van schoolgaande jongeren en te opteren voor een oudere leeftijdsgroep. Dit zou meteen een aanvulling vormen op het bestaand onderzoek.

3. Illegaal druggebruik

a. omvang van illegaal druggebruik

Zoals supra gemeld moeten we, wanneer we het hebben over de omvang van middelengebruik in Vlaanderen, ons beperken tot gegevens uit schoolenquêtes. Het betreft dus onderzoek bij jongeren tussen ongeveer 10 en 22 jaar.

Legende:

jr: jaar waarin het onderzoek werd uitgevoerd
grp: onderzoekspopulatie
sex: geslacht
lft: leeftijd
nooit: nooit-gebruik
ooit: ooit-gebruik
stop: gestopt met gebruik
Ljaar: gebruik laatste jaar
L3m: gebruik laatste drie maanden
L6m: gebruik laatste zes maanden
ca: cannabis

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van onderzoeken uitgevoerd in een aantal Vlaamse provincies.

jr	plaats	grp	sex	lft	nooit	ooit	stop	Ljaar	L3m	L6m
'88	prov Oost-Vlaanderen	voltijds sec. onderwijs (zonder buso en kunst)	tot j (52,3%) m (47,7%)	14-18+ 18-19 18-19	95,7% 89% ca 94,3% ca	4,3% 11% ca 5,8% ca	1,5% 3,5% ca 4,8% ca		2,8% 7,5% ca 1% ca	
'90-91	prov West-Vlaanderen	voltijds sec. onderwijs (zonder buso en kunst)	tot j (52,6%) m (47,4%)	14-18+	95,6%	4,4%	2,3%		2,1%	
'90	Vlaanderen	3e tot en met 6e sec. onderwijs(zonder buso)	tot j(51,1%) m(48,9%)	14-18+ 18+	94,8%	5,2% 9,9%				
'91	Groot-Antwerpen	voltijds sec. onderwijs	tot j (42,5%) m (57,5%)	-15-20+ 18	86,2% 71% 85%	13,8% 28,8% 15,2	8,1% 19% 9,8%		5,7% 9,8% 5,4%	
'91	Mechelen	6e jr sec dagonderwijs(zonder buso)	tot j(52,9 %) m(47,1 %)	16-21	82,8%	17,2% 22% 12,1%	3,2% 4% 2,5%	-		14% 18% 9,6%
'94	prov. Limburg	2e en 3e graad voltijds sec. onderwijs(zonder buso)	tot j(47%) m(53%)	15-18+	84,6%		4%			
'94	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Nederlandstalig onderwijs Brussel: sec. - hoger -univ (zonder buso)	tot j m	12-22				16% ca 19% ca 13% ca		

Wat de omvang van het illegale middelengebruik betreft is telkens één onderzoek geselecteerd per provincie[15] met uitzondering van de provincie Antwerpen.

Oost-Vlaanderen[16]

Jongens (4,4%) gebruiken significant meer drugs dan meisjes (1,0%). Het aantal ooit-gebruikers bij jongens is 6,3%, bij meisjes 2,1%.

Het aantal gebruikers neemt toe met de leeftijd. Vooral tussen 17 jaar en 18-19 jaar en ouder stellen de auteurs een forse stijging vast, nl. van 2,9% naar 7,8%.
Voor de jongens is dit op 18-19 jaar 10,1%.

produkt

De pepmiddelen[17] scoren hier het hoogst met 5% ooit-gebruikers: jongens (5,2%) - meisjes (4,7%); gevolgd door de cannabispreparaten 3,6%: jongens (5%) - meisjes (2,1%). Snuifmiddelen zijn goed voor 1% ooit-gebruik, LSD voor 0,9%. Heroïne, cocaïne en opium scoren 0,3%.

frequentie

0,8% van alle ondervraagden gebruikt meer dan 1 maal per maand pepmiddelen, 0,9% gebruikt meer dan 1 maal per maand hash of marihuana. Hetzelfde geldt voor het gebruik van minder dan 1 maal per maand.

---

[15] Het onderzoek dat in de gemeente Lommel werd uitgevoerd wordt om die reden hier niet voorgesteld.

[16] Ghysbrecht P., De Ruyver B., Bracke P., Coolsaet M., Röpcke N., Onderzoek naar drug-, alcohol-, en tabakgebruik bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de provincie Oost-Vlaanderen, 1988-1989, 252 pp.

[17] Met pepmiddelen wordt in dit onderzoek zowel bedoeld stimulantia die door de respondenten als medicatie wordt beschouwd, anti-depressiva evenals pepmiddelen die als drugs worden beschouwd. p.165

West-Vlaanderen[18]

Het aantal gebruikers ligt hoger bij de jongens (2,8%) dan bij de meisjes (1,3%), evenals het percentage stoppers : 2,8% bij de jongens en 1,8% bij de meisjes. Het gebruik van drugs in het algemeen neemt toe met de leeftijd. In de leeftijdsgroep 18-19 jaar situeren zich 10,1% ooit-gebruikers, waarvan 5,5% stoppers. Bij de jongens is dit 11% ooit-gebruikers (7,6% stoppers), bij de meisjes 11,3% (1,6% stoppers)[19].

per produkt

De cannabispreparaten kennen het hoogste aantal ooit-gebruikers (3,2%). Bij de jongens is dit ongeveer 2 maal zoveel als bij de meisjes (4,1% t.o.v. 2,2%). De ooit-gebruikers van pepmiddelen komen met 1,1% op de tweede plaats, voor de jongens betekent dit 1,5%, voor de meisjes 0,7%.

Ooit-gebruik van andere drugs zoals snuifmiddelen, LSD, cocaïne en heroïne is laag maar komt voor.

Vlaanderen[20]

per produkt

Wanneer de groep van ooit-gebruikers uitgezet wordt tegen de totale groep heeft 3,6% cannabispreparaten gebruikt en 0,6% snuifmiddelen. Opiaten, stimulantia en LSD volgen met 0,2%.

Ooit-gebruik komt meer voor bij jongens dan bij meisjes voor om het even welke drugs. Het gebruik neemt toe met de leeftijd.

---

[18] De Ruyver B., Van Daele L., Coolsaet M., Onderzoek naar het gebruik van alcohol, medicatie, illegale drugs en tabak bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de Provincie West-Vlaanderen, Gent: Academia Press, 1991.

[19] De Ruyver, p. 186.

[20] Navarro Vazquez F. J., La consommation des drogues illicites par les jeunes scolariés des communautés française et flamande de Belgique. Implications pour la promotion et l'éducation pour la santé, U.L.B., 1992, 100 pp. + bijlagen.

frequentie
Van de gebruikers neemt 1,5% regelmatig drugs. Bij de jongens heeft 7,5% ooit-gebruikt waarvan 2,3% regelmatig, bij de meisjes is dit respectievelijk 2,8% waarvan 0,6% regelmatig.

Groot-Antwerpen[21]
Van de onderzochte groep meldt 13,8% ooit-gebruiker van drugs te zijn. 5,7% noemt zich gebruiker, 8,1% stelt gestopt te zijn met het gebruik.
Bij de jongens zijn er 19,5% ooit-gebruikers waarvan 11,8% stoppers, bij de meisjes zijn er 9,4% ooit-gebruikers waarvan 5,2% stoppers.

Het gebruik stijgt met de leeftijd. Bij de min 15-jarigen zijn er 3,3% ooit-gebruikers. Dit loopt op tot 25% ooit-gebruikers bij de 19-jarigen.

per produkt
10% van de populatie is ooit-gebruiker van cannabis, 3% ooit-gebruiker van tripmiddelen, 2,7% van stimulerende middelen, 2,4% van snuifmiddelen, 1,5% van cocaïne.

Mechelen[22]
Naargelang de leeftijd stijgt zijn er meer ooit-gebruikers. De leeftijdsgroep 19-jarigen heeft relatief het hoogste percentage ooit-gebruikers van illegale drugs (34%). Het percentage ooit-gebruikers in de groep 20-21 jarigen ligt lager (27,6%). Wanneer we ook de jongere leeftijdsgroepen (16-17 en 18-jarigen) bekijken, blijkt dat de percentages van de ooit-gebruikers hier beduidend lager liggen dan in de twee hogere leeftijdsgroepen.

---

[21] Goyvaerts G., Van Hal G., Teugels P., Onderzoek naar alcohol-, tabak-, geneesmiddelen-, en illegaal druggebruik bij jongeren van het secundair onderwijs in Groot-Antwerpen, gedurende de periode januari-mei 1991, Antwerpen: SODA, deel 1, deel 2 en samenvatting.

[22] Hoctin Boes B., Vissers H., Drugs: alcohol, illegale drugs en medicatie, algemene informatie, onderzoek, preventie, Mechelen: Stad Mechelen, p. 78-79.

per produkt

13,4% van alle bevraagden heeft ooit hasjish gebruikt en 10,2% ooit marihuana; 4,1% XTC, 2,8% amfetamines, 1,9% LSD en 1,3% cocaïne. Niemand had ooit heroïne gebruikt.

produkt	% vd totale ondrzoekspopulatie	% vd ooit-gebruikers
mari	10,2	59,6
hash	13,4	78,0
lsd	1,9	11,0
coca	1,3	7,3
amfe	2,8	16,5
xtc	4,1	23,9

Wanneer we ons beperken tot de groep ooit-gebruikers, blijkt dat 78% van hen ooit hash gebruikt heeft, 59,6% marihuana, 23,9% XTC.

frequentie

Frequent gebruik (d.i. vanaf minstens één maal per week) komt vooral bij marihuana en hash voor en in mindere mate of zelfs helemaal niet bij de andere produkten.

In de zes maanden voorafgaand aan het onderzoek beperkt 60,8% van de recente marihuana-gebruikers en 60% van de recente hash-gebruikers hun gebruik tot 1 keer of een paar keer. Dit geldt tevens voor 69,5% van de recente XTC-gebruikers en voor de meeste recente gebruikers van cocaïne. Van de recente amfetamine-gebruikers zijn er 6 op 12 die dit 1 keer of een paar keer deden en van de recente LSD-gebruikers 6 op 11.

Limburg[23]

Naarmate de leeftijd stijgt, stijgt het aantal ooit gebruikers (18 jr en +: 19,1%). Hier treffen we ook het hoogste percentage stoppers (5,9%). Jongens (16,5%) hebben vaker drugs gebruikt dan meisjes (6,9%).

per produkt

Hash en marihuana liggen het beste in de markt. Eén op tien van de ondervraagde jongeren zegt het te gebruiken.
Van alle bevraagde jongeren neemt 4,5% al eens een XTC-pil.
Speed/amfetamines en LSD volgen elk met respectievelijk 3,5%. Snuifmiddelen en cocaïne 2,1% en tenslotte heroïne 1,5%.

frequentie

Bij de cannabisgebruikers zegt 70% dit minder dan 1 maal per week te doen. 30% doet dit minstens eens per week.
Bij XTC-gebruikers zegt 22% dit minstens eens per week te gebruiken. Bij speed/amfetamines en LSD zegt 23% dit minstens eens per week te gebruiken.
Bij de gebruikers van snuifmiddelen en cocaïne zegt ongeveer één derde dit minstens één maal per week te gebruiken. Bij heroïne is dit beperkt tot 20%.

Brussel[24]

16% van de totale populatie heeft het laatste jaar cannabis gebruikt. Voor leerlingen van het secundair onderwijs is dit 14,6%, in het hoger onderwijs 17%.

---

[23] Provincie Limburg, LISO, CAD, Gebruik van tabak, alcohol, drugs, medicatie en gokgedrag bij jongeren, onderzoek naar het middelengebruik in samenhang met ander jongerengedrag, uitgevoerd bij leerlingen uit de 2de en 3de graad van het secundair onderwijs in de provincie Limburg, maart 1995, 142 pp.+ bijlagen.

[24] Lambrecht P., Andries C., De Bock M., Wydoodt J.-P., Middelengebruik in de hoofdstad. De hoofdstad van middelengebruik?, Onderzoek naar het gebruik van alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs inrelatie tot de vrije tijdsbesteding bij jongeren van 12 tot 22 jaar inhet Nederlandstalig onderwijs te Brussel, perstekst, 1995.

	ooit-gebruik alle middelen						
plaats	Canna	XTC	Speed/amf	LSD	snuif	coca	opia hero
Oost-Vl	3,6%	-	5%(£)	0,9%	0,9%	0,3%	0,5%
West-Vl	3,2%	-	1,1%(£)	-	-	-	-
Vlaanderen	3,6%	-	0,2%	0,2%	0,6%	0,1%	0,2%
Groot-A'pen	10%	-	2,7%	3%	2,4%	1,5%	0,4%
Mech	13,4% ha 10,2 ma	4,1%	2,8%	1,9%	-	1,3%	0%
Limb	10%	4,5%	3,5%	3,5%	2,1%	2,0%	1,5%

-: geen gegevens vermeld in het onderzoek

(£): in dit onderzoek wordt een ruime definitie van pepmiddelen (speed) gehanteerd.

Besluit

Algemeen
Op basis van deze gegevens kunnen volgende vaststellingen worden gedaan:

Jongens gebruiken meer illegale drugs dan meisjes.
Het (ooit)gebruik neemt toe met de leeftijd. Het aandeel van de stoppers neemt ook toe met de leeftijd.
Cannabis (marihuana en hash) is de illegale drug waarmee jongeren in de eerste plaats kennismaken. Andere produkten (amfetamines/speed/snuifmiddelen) volgen op grote afstand.

Het vraagt bijkomend onderzoek om met zekerheid te kunnen stellen dat XTC en LSD een grotere verspreiding kennen bij jongeren. Onderzoek in Mechelen en de provincie Limburg lijkt alvast wat betreft XTC in die richting te wijzen. Daar worden life-time prevalenties vastgesteld die hoger liggen dan diegene die 7 jaar geleden voor cannabis werden gevonden in de provincie West-Vlaanderen.

Gebruik van produkten als cocaïne en heroïne wordt slechts marginaal teruggevonden.

Concreet
De situatie in Oost-Vlaanderen (in 1988) en West-Vlaanderen (in 1990-1991) is vergelijkbaar met de situatie vastgesteld in Vlaanderen (in 1990).

De situatie in Groot-Antwerpen (1991), Mechelen (1991) en de provincie Limburg (1994) verschilt in vrij grote mate van de algemene situatie in Vlaanderen (in 1990).

nooit-gebruik
De situatie in '88 in Oost-Vlaanderen is vergelijkbaar met de situatie in West-Vlaanderen in '90-91, voor wat betreft het nooit-gebruik. Deze situatie wordt ook bevestigd voor gans Vlaanderen in het onderzoek van '90: gemiddeld gezien zeggen ±95% van de bevraagde jongeren tussen 14 en 18+ nooit drugs genomen te hebben.

De onderzoeken in '91 in Groot-Antwerpen en Mechelen en in '94 in de provincie Limburg geven een ander beeld. In deze onderzoeken stellen ±85 % van de bevraagde jongeren dat ze nooit drugs hebben genomen. Hierbij moet opgemerkt worden dat de leeftijdsgroep voor het onderzoek in Mechelen beduidend hoger lag waardoor het hoge cijfer ietwat mag gerelativeerd worden. Dit geldt in mindere mate voor het onderzoek in Groot-Antwerpen en de provincie Limburg.

ooit-gebruik

Op basis van gegevens in verband met min of meer eenzelfde leeftijdsgroep (± 18 jaar) voor de verschillende onderzoeken komen we tot een vergelijkbare vaststelling: het ooit-gebruik (van cannabis) bedraagt in het Oost-Vlaams onderzoek voor de 18-19-jarige jongens 11%. Het (algemene) ooit-gebruik van de 18-jarige jongens in Groot-Antwerpen situeert zich op 28%[25], in Mechelen is dit 22%.

stoppers

Wanneer we kijken naar het percentage stoppers stellen we voor Oost-Vlaanderen ('88) vast dat ongeveer iets meer dan 1/3 van de ooit-gebruikers gestopt is op het moment van de bevraging (1,5% van 4,3% ooit-gebruikers). In West-Vlaanderen ligt dit percentage stoppers nog hoger. Meer dan de helft van de ooit-gebruikers is op het ogenblik van de bevraging gestopt met het gebruik van illegale drugs (2,3% op 4,4% ooit-gebruikers).

Wanneer we de situatie in Groot-Antwerpen bekijken is de situatie verhoudingsgewijs quasi vergelijkbaar met West-Vlaanderen (met dien verstande dat zowel het originele percentage ooit-gebruikers als het resterende percentage gebruikers wel hoger blijft in Groot-Antwerpen.) Van de 13,8% ooit-gebruikers zijn er 8,1% die op het ogenblik van de bevraging gestopt zijn met het middelengebruik, zijnde zes op tien. Op 18-jarige leeftijd is van de 28,8% ooit-gebruikers 19% gestopt, zijnde 66%van de ooit-gebruikers. Deze vaststelling geldt niet voor het onderzoek in Mechelen: van de 17,2% ooit-gebrui-kers is op het moment van onderzoek slechts 3,2% gestopt, zijnde iets minder dan 2 op 10.

---

[25] Gezien het feit dat cannabis in alle onderzoeken het produkt is met het hoogste ooit-gebruik plaatsen we deze cijfers hier naast elkaar. Deze gegevens moeten wel met een paar procent naar beneden afgerond worden.

b. evolutie van illegaal druggebruik

Op basis van deze onderzoeken is het moeilijk (lees: gewaagd) om uitspraken te doen over evoluties in de tijd. Wel moet het mogelijk zijn om aan de hand van bijkomende onderzoeksrapporten, waarvan een aantal binnenkort afgerond worden, een duidelijker beeld te schetsen wat betreft de evolutie van middelengebruik.
Hierbij denken we o.a. aan registratiegegevens m.b.t. de Therapeutische Gemeenschappen en Crisiscentra in Vlaanderen[26]. Op basis van een evaluatie van 7 jaar registratie zal ongetwijfeld de aanwezigheid van bepaalde tendenzen een ondersteuning kunnen zijn van vermoedens die nu reeds leven. Hierbij denken we in de eerste plaats aan de evolutie met betrekking tot XTC en aanverwanten.

Ook ander onderzoek, denken we maar aan registratie-onderzoek vanuit de parketten[27] kan een bijdrage leveren om een vollediger beeld te schetsen van druggebruik en drugmisbruik. Bij de interpretatie van deze gegevens moet er wel rekening mee worden gehouden dat nieuwe klemtonen in politionele acties en vervolgingsbeleid deze gegevensverzameling in ruime mate beïnvloeden.

---

[26] Vlis-DC registratie

[27] Van Cauwenberghe K., Van Damme L., Van Hal G., Registratie-onderzoek van druggebruikers door het parket, 1991.

Ook in 1994 is een dergelijk onderzoek verricht. Het definitieve rapport wordt binnenkort afgerond.

VLAAMS ONDERZOEK NAAR HET GEBRUIK VAN ALCOHOL, MEDICATIE OF ILLEGALE DRUGS: 1994

MAES L., STEVENS A, PEETERS R., *Jongeren en gezondheid: Resultaten van een schoolenquête in Vlaanderen*, 1990.

NAVARRO VAZQUEZ F. J., *La consommation des drogues illicites par les jeunes scolariés des communautés française et flamande de Belgique. Implications pour la promotion et l'éducation pour la santé*, U.L.B., 1992, 100 pp. + bijlagen.

GHYSBRECHT P., DE RUYVER B., BRACKE P., COOLSAET M., RÖPCKE N., *Onderzoek naar drug-, alcohol-, en tabakgebruik bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de provincie Oost-Vlaanderen*, 1988-1989, 252 pp.

DE RUYVER B., VAN DAELE L., COOLSAET M., *Onderzoek naar het gebruik van alcohol, medicatie, illegale drugs en tabak bij adolescenten tussen 14 en 18-19 jaar in de Provincie West-Vlaanderen*, Gent: Academia Press, 1991.

GOYVAERTS G., VAN HAL G., TEUGELS P., *Onderzoek naar alcohol-, tabak-, genees-middelen-, en illegaal druggebruik bij jongeren van het secundair onderwijs in Groot-Antwerpen, gedurende de periode januari-mei 1991*, Antwerpen: SODA, deel 1, deel 2 en samenvatting.

PROVINCIE LIMBURG, LISO, CAD, *Gebruik van tabak, alcohol, drugs, medicatie en gokgedrag bij jongeren, onderzoek naar het middelengebruik in samenhang met ander jongerengedrag, uitgevoerd bij leerlingen uit de 2de en 3de graad van het secundair onderwijs in de provincie Limburg*, maart 1995, 142 pp. + bijlagen.

LAMBRECHT P., ANDRIES C., DE BOCK M., WYDOODT J.-P., *Middelengebruik in de hoofdstad. De hoofdstad van middelengebruik?, Onderzoek naar het gebruik van alcohol, geneesmiddelen en illegale drugs inrelatie tot de vrije tijdsbesteding bij jongeren van 12 tot 22 jaar in het Nederlandstalig onderwijs te Brussel*, perstekst, 1995.

WAEGE H., BRACKE M., DEGROOTE A., HOORNAERT H., *Genees- en genotmiddelen bij de Leuvense studenten in 1993*, K.U.Leuven - Studentenvoorzieningen, Rapport Studentenvoorzieningen nr. 6., 1993, 96 pp. + bijlagen.